

בענין חיוב הבהמה ברביצה על פכין קטנים וצורת התשלום

נושא עבודתי יחולק לשנים: החלק הראשון — ברור בענין המחלוקת אם רביצת בהמה על פכין קטנים אורחיה או לא והחלק השני — ברור בענין גובה וצורת תשלום נזק זה הנגרם ע"י הבהמה.

מקורות לעיון בנושא: לחלק הראשון — גמ' ב"ק דף טז' ע"א, טור סי' שפט', נימוקי יוסף דף כד' ע"ב, אבן האזל הלכ' נזקי ממון פ"א הל' ה', רא"ש טז' ד"ה ולא, ים של שלמה פ"א סי' מו', רמב"ם הלכ' נזקי ממון פ"א הלכ' ה' ועי"ש במ"מ כ"מ ולח"מ, אור זרוע חלק ג' פסקי ב"ק סוף פרק א', גמ' שבת פד ע"ב ועי"ש ברש"י ותוס', נדה מג' ע"א, גמ' ב"ק יז' ע"ב ועי"ש בתוס' ד"ה וכל, מסכ' זבים פ"ה מש' ב', ב"ק יז' ע"ב תוס' ד"ה זרק, קצות החושן שצ' סק"א רא"ש ב"ק פ"ב סי"ב. לחלק השני — גמ' ב"ק דף ו' ע"ב ורש"י שם ועי"ש בתוס' ד"ה ורבי, ועי' גם במהרם שיף תפארת שמאל ומהר"ם על תוס' זה במקום, גיטין מח' ע"ב ושם תוס' ד"ה אמר, עי' נצי"ב ב"ק ו' ע"ב, ועי' בירושלמי גיטין בתחילת פ"ה ועי"ש בקרבן העדה, ועי' בשיטה מקובצת ב"ק ו' ע"ב מה שהביא שם בשם תוס' שאנץ ומהר"י כהן צדק, ועי' רשב"א גם כן ב"ק ו' ע"ב.

א. ברור בענין חיוב הבהמה בפכין קטנים

המשנה בב"ק דף טו' ע"ב אומרת: „חמשה תמים וחמשה מועדים הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ ולא לבעוט” וכו' ואומרת הגמ' בדף טז' ע"א: „ולא לרבוץ” אמר ר' אלעזר לא שנו אלא פכין גדולים אבל פכין קטנים אורחיה הוא. לימא מסייע ליה, הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים, דלמא מן הצד. איכא דאמרי — אר"א לא תימא פכים גדו' לאו אורחיה הוא אבל פכין קטנים אורחיה הוא, אלא אפילו פכין קטנים גמי לאו אורחיה הוא. מיתבי ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים? אר"א דלמא מן הצד. איכא דרמי ליה מרמא — תנן ולא לרבוץ והתניא ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים? אר"א לא קשיא כאן בפכים גדולים כאן בפכין קטנים. עד כאן לשון הגמ'. יוצא מדברי הגמ' לסיכום שיש שלש לשונות: בלשון הראשונה דוקא פכים גדולים אינה מועדת אבל פכין קטנים כן, ובשניה — בין פכים גדולים ובין פכין קטנים אינה מועדת כי לאו אורחיה, והלשון השלישית אומרת כמו הלשון הראשונה רק בדרך של שאלה.

להלכה — מחלוקת הראשונים שיסודה מחלוקת הרמב"ם והטור.

הזור בסימן שפט כותב, „או רבצה על הכלים ושברתן לא שנה על כלים קטנים או גדולים כל אלו דינן קרן תמה לכל דבר”. כלומר שהוא פוסק כמו האיכא דאמרי, משום שמקובל לפסוק במקום שיש שתי לשונות או יותר — לפסוק כמו הלשון האחרונה. אולם קצת קשה הרי יש כאן שלש לשונות והטור לא פוסק כאחרונה אלא כאמצעית.

הנימוקי יוסף בדף כד' ע"ב מביא את הרמ"ה שגם כן פוסק כך וז"ל: מהא, דחזינו רביצה על גבי קרקע הויא משונה, וכל שכן אם רביצה על גבי כלים אפילו קטנים, ועל גבי אדם ובהמה, — שמעינן דליתא לדר"א דאמר לעיל, "ל"ש אלא פכין גדולים אבל קטנים אורחיה הוא, אלא משונה הוא פלגא נזקא בעי שלומי." עכ"ל. ומביא הנ"י ראייה שמקורה דברי הרמ"ה והראיה מהגמ' שכך נפסק להלכה מדברי ר"ל בדף כד ע"ב שאומר פרה רבוצה ברה"ר ובאה אחרת ובעטה בה פטורה, כיון שזה משונה לרבין; א"כ כל המשנה ובא אחר ושנה כגון כאן ע"י בעיטה פטור. א"כ אומר הנ"י אם רביצה בלבד ע"ג קרקע כבר נקרא משונה, כש"כ על גבי פכין בין גדולים ובין קטנים — שזה שינוי וחצי נזק ולא כמו ר"א שבקטנים אורחיה, ומכאן למד הרמ"ה את פסקו.

ומקשה הדרכי דוד בדף כד' על הרמ"ה וז"ל: וצ"ע דשינוי דרבוצה אין לו ענין לשינוי דפכין, דממ"ב אי שינוי דרבוצה ברה"ר הוא מצד עצמה, שאין דרך בהמה לרבין במקום שרבים מצויים שם; אבל ברה"י דרכה לרבין, א"כ בהא דפכין דמיירי בחצר הניזק, שפיר פליגי לעיל אם דרכה לרבין עליהם על קטנים דוקא או גם על גדולים ול"ש התם להכא, ואי נימא שרביצה ברה"ר אינו שינוי מצד עצמו, אלא דקרי ליה משונה משום שאין לה רשות לרבין ברה"ר, וכדמצינו לעיל בדף כ בעמד לפוש ברה"ר דקרי ליה משונה משום שאין לה רשות לזה, ושינה ממנהג בני אדם, הכי נמי הוי ליה לבעלים לשמר פרתו שלא תרבץ ברה"ר, שאין לה רשות ושינה מן המנהג. אבל רביצה מצד עצמה לא הוי משונה, דדרכה של פרה לרבין גם במקום שרבים מצויים שם, ג"כ ל"ש פכין להכא, דהתם השינוי מצד עצמה דאין דרכה לרבין על הכלים, ופליגי ברשות הניזק אם גם על כלים קטנים דרכה לרבין או לא. עכ"ל. והסבר קושייתו היא — הרי השינוי של רביצה על פכין ברנ"ה, לא דומה לרביצת השינוי ברשות הרבים, שהרי אם הרביצה מצד עצמה משונה, כלומר שאין דרך בהמות לרבין במקום שעוברים שם הרבה אנשים, א"כ ברה"י היא רגילה לרבין סתם — א"כ ג"כ תהיה מחלוקת אם אורחיה לרבין על קטנים או לא, ואם השינוי ברביצה ברה"ר הוא מצד שאין לה רשות לזה — א"כ ודאי תהיה מחלוקת בפכין קטנים אם זה אורחיה או לא, כי רשות לא שייך בזה.

וכעין זה מקשה החזון איש וביתר פרוט אבן האזל בהלכות נזקי ממון פרק א' הלכה ה' וז"ל: "ודברי הרמ"ה תמוהים — דהא ודאי דרך הבהמה לרבין בחצר ולא קאמר הגמ' דהוי משונה אלא ברה"ר." עכ"ל. כלומר הרי כל מה שהגמ' אומרת משונה זה רק ברה"ר ואילו דברי ר"א יכולים להיות ברה"י כלומר רשות הניזק.

כדי להתגבר על קושיא זו הוסיף הגר"א בביאוריו על שו"ע בסי' שפט ס"ק יד בדברי הרמ"ה, "אלמא נקרא רבוצה ברה"ר על הארץ משנה וכל שכן על כלים אפילו קטנים". כלומר שרואים מהענין של שתי פרות שרביצה על הארץ ברה"ר זה משונה, ובחצר הניזק על הארץ דוקא לא משונה — אבל על פכין אפילו קטנים הוי משונה.

אולם גם על זה מקשה אבן האזל שם וז"ל: "ודבריו תמוהים — דאיכא דברה"ר הוי משונה גם רביצה על הארץ, אבל הרמ"ה מביא לרשות הניזק דחייב בה שן ורגל". עכ"ל. כלומר הרי הרמ"ה בא להביא ראייה מוכחת משם לאצלנו בחצר הניזק, וא"כ הראייה הרי לא עולה על חצר הניזק אלא זה דיוק מסברה.

ומתיר אבן האזל וז"ל: "אם לא נימא דסובר הרמ"ה דאין חילוק בין רשות הרבים לחצר חברו, ולא הוי אורחיה לרבין אלא בחצר בעליה שהיא שם תמיד, או במרעה.

אבל בחצר אחרת לאו אורחיה כמו ברה"ר, וזהו כוונת הגר"א ז"ל. עכ"ל. כלומר שלגבי הבהמה אין חילוק בין רשות הרבים ובין רשות הניזוק, ועצם מעשה רביצה אינו משונה, אלא דרכה לרבוץ דוקא בחצר בעליה, ומתוך כך יוצא שרביצתה במקום שאינו רשותו של בעליה — הוי משונה.

אולם לכאורה קשה לי על הסבר זה — איך ההוכחה שעצם פכין קטנים לא הוי אורחיה, הרי לפי ההסבר יוצא שעצם הרביצה אינה משונה אלא המקום, א"כ איך הוא מביא ראיה שפכין קטנים הוי משונה, הרי כל מה שר"ל אמר שהוי משונה — לא הרביצה אלא המקום, א"כ הכש"כ שאומר הרמ"ה (אם רביצה על קרקע הוי משונה כש"כ על פכין קטנים) יהיה טוב ברביצה על פכין קטנים ברשות שאינה של בעליה, שאז זה משונה בגלל המקום, אולם עצם הפכין הקטנים מה הראיה שהוי משונה? וצ"ל שאה"ג, שעצם הפכין הקטנים לא הוי משונה, ומה שהרמ"ה אומר שהוי משונה — מכיון שלמעשה במקום שהיא תשבור זה יהיה משונה, כגון ברה"ר או ברשות הניזוק, אולם המקום שזה אורחיה זה ברשות בעליה, ואז אפילו אם עצם הדבר היה משונה היתה נפטרת, כי יטען כליך ברשותי מאי בעי, כש"כ אם זה אורחיה שתפטר. אולם לפי זה יוצא שבמקרה שנתן הבעלים רשות לניזוק לשים שם את כליו בחצרו והבהמה רבצה — אז יודה הרמ"ה שמשלם נזק שלם כי זה אורחיה. וצ"ע.

ולפי יסוד זה יתרוץ הדרכי דוד — שהרי הוא הקשה, אם מצד שלא אורחיה לרבוץ במקום שעוברים הרבה אנשים, ויוצא שבחצר הניזוק כן אורחיה — א"כ צ"ל על זה שלא אורחיה אפילו במקום שאין הרבה עוברים כי זה לא חצר בעליה, ואם נאמר מהצד שזה משונה כיון שאין לה רשות לכך — א"כ כיון שלמעשה זה לאו אורחיה אפילו בחצר הניזוק, א"כ אפילו אם יש לה רשות להיות שם זה לאו אורחיה לרבוץ ותהיה המחלוקת.

הדרכי דוד בעצמו מיישב את קושייתו על הרמ"ה וז"ל: „אולם דברי הרמ"ה שייך על דברי רש"י לעיל דף טז ע"א בד"ה אבל פכין קטנים, ופרש"י שם לרבוץ ואם רבצה עליהם ברה"ר פטור וכר עיי"ש ועל זה באמת קשה מסוגיין דרביצה ברה"ר הוי משונה ומכש"כ על פכין קטנים ואמאי פטור? וצ"ע. עכ"ל. כלומר שהרמ"ה ג"כ הלך בדרך זו ששינוי של פכין לא דומה לשינוי בחצר הניזוק, אלא מטרתו היתה להקשות על רש"י אצלנו, שאומר שאם רבצה עליהם ברה"ר פטור, כיון שזה אורחיה. ועל זה באמת קשה מהסוגיא של שתי פרות ששם רואים שרביצה ברה"ר הוי שינוי ומכל שכן על פכין קטנים.

אולם לענ"ד תרוץ זה אינו נראה כי על רש"י לא קשה כלום, משום שרש"י בא להסביר מה יהיה הדין למ"ד אורחיה, ולא שרש"י רוצה לפסוק כך ואילו הרמ"ה בא להראות שהלכה כמ"ד לאו אורחיה, אולם לא חולק שברה"ר למ"ד אורחיה הוא יהיה פטור. אלא צ"ל כאבן האזל.

אולם נשאר קשה על הרמ"ה כמו שקשה לעיל על הטור — איך יתכן שפוסק כמו הלשון האמצעית ולא כלשון אחרונה שהרי מקובל לפסוק תמיד כלשון אחרונה. הרא"ש בדף טז ד"ה „ולא" אומר וז"ל: „ולא לרבוץ — אר"א לא שנו אלא פכים גדולים וכר. רב אלפס ז"ל לא הביא כל הני תלת לישני דר"א, משום דמשמע ליה מתניתין וברייתא בצורתן וכפשטן — דמתניתין קתני סתמא ולא לרבוץ ולא מפלגא בין פכים גדולים לקטנים, וברייתא קתני ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים סתמא — ולא מפלגא בין קטנים לגדולים. הלכך מתניתין איירי ברובצת עליהם, ובין

קטנים ובין גדולים לאו אורחיה הוא. וברייתא איירי בדרך הילוכה מן הצד. ובין קטנים ובין גדולים אורחיה הוא, והיינו כלישנא מצינא דר"א, והוא לישנא בתראה — דלישנא קמא ובתרא חדא סגנון, דבתרוויהו מפליג ר"א בין קטנים לגדולים, אלא בלישנא בתרא אמרה למילתיה ארומיא ברייתא אמתניתין, ולישנא מצינא בתראה הוא ופליג אתרוויהו ועיקר הוא. עכ"ל כלומר הר"א ש"מדייק מתוך זה שהרי"ף לא הביא את שלושת הלשונות — יוצא שהרי"ף סובר שאין חילוק בין קטנים לגדולים, ותמיד לאו אורחיה. ומקשה הר"א ש"מ הרי יוצא שהרי"ף פסק כמו הלשון האמצעית? ומיישב הר"א ש"מ כיון שהלשון הראשונה והאחרונה הם אותו דבר רק שינוי סגנון, א"כ למעשה הלשון האמצעית החולקת היא האחרונה, ולפיה צריך לפסוק. ולפי זה מיושבת אותה הקושיא על הטור ועל הרמ"ה.

ומקשה עליו הים של שלמה בפרקנו סימן מו וז"ל: „ומה שהוא סובר בעבור שהרי"ף לא הזכיר, א"כ סובר את המשנה כפשוטה שאין חילוק בין גדולים לקטנים — יכלינא לומר אדרבא שסובר המשנה כפשוטה, ומחלק בין גדולים לקטנים וכו' — מאחר שלא לרבוץ הוא בכלל קרן שכוונתו להזיק, פי' שדעת הבהמה לרבוץ עליהן כדי לשוברן, אלא סתמא איירי בכלים גדולים וא"כ אין דרך הבהמה לרבוץ עליהן א"ל לשוברן, אבל קטנים מה היכרא יש שדעתה אינה לרבוץ כדרכה". עכ"ל. כלומר קשה לו הרי דיוקו של הר"א ש"מ מהרי"ף שלא חילק בין קטנים לגדולים — אלא אמר את המשנה כפשוטה אינו דיוק, כי פשטות המשנה שהיא כקרא דקא על המסתבר יותר שכוונתה להזיק, והם הכלים הגדולים, אבל בקטנים אין הכרח לומר שכוונתה להזיק.

ונראה לי לענ"ד ליישב שהדיוק מדברי הרי"ף הוא כן דיוק. כי אם סבר הרי"ף שבקטנים כן אורחיה — היה צריך לומר זאת בפרוש, כי זה חידוש לחלק בכלים עצמם. (הים של שלמה דוחה גם את דברי הטור שהבאתי לעיל, וז"ל: „ושרי ליה מריה להטור שכתב אבל א"א כתב בין גדולים ובין קטנים וכו', וכן כתב רב אלפס ע"כ ומשמע כאילו מצא בספרו, והוא רק מדיוקא דאביו הר"א ש"מ שדקדק למה לא הביא הרי"ף. ויש לשדות ביה נרגא כדכתבתי". עכ"ל. כלומר את טענת הטור שהרי"ף סובר גם כן שאין חילוק בין גדולים לקטנים — דוחה היש"ש שהר"א ש"מ רק דקדק מדברי הרי"ף ויתכן שלא סבירא ליה.)

החולק העיקרי על הטור הוא הרמב"ם האומר בהלכ' נזקי ממון פ"א הל' ה וז"ל: „...הבהמה אינה מועדת מתחילתה, לא ליגזח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ על כלים גדולים ולא לבעוט... והבהמה מועדת מתחילתה לרבוץ על כלים קטנים וכיוצא בהם ולמעך אותם". עכ"ל.

אומר המגיד משנה במקום וז"ל: „ומ"ש לרבוץ על כלים קטנים — מימרא דר"א פ"ק ויש שם לשונות חלוקים ופסק הרב ז"ל כלשון האחרון ועיקר, ותימה שאינה בהלכות עכ"ל. והכסף משנה במקום אומר וז"ל: „רבינו והרב המגיד היו גורסין לשון ראשון — שבספרים דידן לשון אחרון. ומ"ש ה"ה ותימה שאינה בהלכות — אפשר שהיה גורס כספרים דידן, דבלשון אחרון לא מפליג בין גדולים לקטנים". עכ"ל. כלומר הכ"מ מניח הנחה שהלשון השלישית אינה נחשבת כלשון מיוחדת, וא"כ מקשה כיצד אומר המ"מ שהרמב"ם פוסק כמו הלשון האחרון הרי הלשון האחרון לא מחלק בין פכים גדולים לקטנים והרמב"ם הרי כן מחלק? אלא אומר שהיה למ"מ ולרמב"ם גרסה הפוכה בגמ', לשון ראשון לא מחלק ולשון שני כן מחלק. ולפ"ז הוא מיישב גם

את קושיית המ"מ על הרי"ף — כי לרי"ף היתה הגרסה כמו אצלנו שהלשון השניה לא מחלקת לכן לא הביא את החילוק.

הלחם משנה במקום דוחה את חילופי הגרסאות של הכ"מ וז"ל: „בפ"ק דב"ק איתא וכו', הא אר"א בפכים גדולים כאן בפכין קטנים? והיינו כלישנא קמא, וכיון דבלישנא בתרא קאמר כלישנא קמא פסק רבינו הכי. אבל הרא"ש כתב בפסקיו דהרי"ף לא הביא זה בהלכות, משום דפסק כלישנא מציעא, דאית ליה דההוא לישנא בתרא מקרי, משום דלישנא בתרא מהדר למימר לישנא קמא בגוונא אחרינא. וכיון דאמרה הגמ' ראשון לאו בתרא מקרי אלא קמא, ומציעא נקרא בתרא, נמצא לפי זה והגירסא לרבינו ולהרי"ף אחד הוא אלא דפליג הי מקרי לישנא בתרא למיפסק כוותיה. ואין אנו צריכים לע"ד בזה למ"ש הרב בעל הכ"מ דיש חילופי גרסאות בין רבינו והרי"ף. עכ"ל. כלומר הדחיה היא לפי הרא"ש שהבאתי, שהרי"ף הבין כיון שזו אותה הלשון רק בצורת שאלה, לכן לא נחשבת ללשון אחרונה. אולם הרמב"ם הבין כיון שהיא מוזכרת אחרונה צריך לפסוק כמותה.

האור זרוע חלק ג' פסקי ב"ק סוף פרק א' פוסק כמו הלשון האחרונה כי הוא סובר ששתי לשונות כנגד אחת הולכים אחר הרוב. שיטת תוס' בנושא לא ידועה. אולם לענ"ד אפשר להוכיח שהם סוברים שאין חילוק בין פכים קטנים לגדולים, ולא אורחיה ומשלם חצי נזק.

הגמ' בשבת דף פד ע"ב אומרת: מתיב ר' אילעא מפץ במת מנין? ודין הוא ומה פכים קטנים שמטמאים במת אבל טהורים בזב — מפץ שמטמא בזב אינו דין שיהא מטמא במת. ומסבירים רש"י ותוס' שם שגם בהיסט אין הזב מטמא פכין קטנים ואין פכין אלה ראויים למושב. הם לומדים זאת מדברי ריש לקיש במס' גדה דף מג' ע"א „אמר ריש לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור, קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא. מאי טעמא? דאמר קרא וכל אשר יגע בו הזב וידידו לא שטף במים — זה הסטו של זב, שלא מצינו לו בכל התורה כולה וכו'. יוצא שזב שהסיט פכין קטנים — הפכין טהורים.

הגמ' בב"ק דף יז ע"ב מביאה: אמר רבא כל שזוב טמא בנוזיקין משלם נזק שלם, כל שזוב טהור בנוזיקין משלם חצי נזק, ואומרים התוס' שם ד"ה „כל" וז"ל: „...כל שזוב טהור אין זה הכלל דוקא, דהא קנה בקומטו של זב והסיט בו הטהור טהור, ולענין נזיקין אין חילוק. וכל עיקר האי כללא לא בא אלא למעט זורק". עכ"ל. כלומר תוס' למעשה סותרים את כללו של רבא, וטוענים שיש מקרים שזוב טהור ובכל זאת בנוזיקין משלם נ"ש, כגון בהיסט שריש לקיש דרש מהפסוק שהיסטו טהור. ולפאורה קשה על תוס' מדוע מביאים ראיה נגד רבא מהיסט, הרי רבא יכל לחלוק על דרשתו של ר"ל ועל דינו? וכמו כן היו התוס' יכולים להביא ראיה ממסכת זבים פרק ה' מ"ב „ועוד כלל אחד אמר — כל הנישא על גבי הזב טמא, וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב. א"כ פכין קטנים, שהרי אינם ראויים למושב אדם טהורים בזב, כלומר ח"נ לשיטת רבא. ואם תוס' היו סוברים כמו הלשון הראשונה בגמ' אצלנו בדף טז שפכין קטנים אורחיה, וממילא הרי משלם נזק שלם — א"כ מזה היתה יכולה להיות ראיה חזקה נגד רבא, ולא היינו מזדקקים לראיה מאמוראים כמו ר"ל. אלא צ"ל הסיבה שתוס' לא הביאו ראיה ממשנה זו — כי הם פסקו כמו הלשון האמצעית, שאין חילוק בין קטנים לגדולים, וכולם לאו אורחיה ומשלם ח"נ ולכן זה לא סותר את דברי רבא. למחלוקת אם פוסקים לגבי פכין קטנים אורחיה או לאו אורחיה יש לענ"ד השלכות

גם לגבי מקרים אחרים. כגון אם התחילה לרדת למצב של רביצה, ומתחיה היו פכין קטנים, ובא אחר ושברם לפני שהבהמה הספיקה להגיע אליהם.

לכאורה זה כמו זרק חץ מראש הגג ובא אחר ושברם כלומר שעדיין הזורק לא עשה מעשה בכלי עצמו, וא"כ לכאורה זה יהיה תלוי במחלוקת התוס' והרא"ש. ואסביר את הענין: הגמ' בב"ק דף יז ע"ב מביאה,, דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור, דאמרינן ליה מנא תבירא תבר. ואומרים שם התוס' ד"ה "זרק" וז"ל: "נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו, דפשיטא דחייב, (השובר האמיתי), ולא שייך כאן מנא תבירא תבר, דאי אזלינן גמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת ליה בצרורות חצי נזק, וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו." עכ"ל. כלומר זרק אבן על כלי, אע"פ שהכלי כבר אין לו ערך כספי, כי הוא ודאי שישבר כמו בזורק כלי עצמו, מ"מ כיון שהזורק אבן לא עשה מעשה בכלי עצמו לכן פטור הזורק. משא"כ בזורק כלי עצמו, שאז עשה מעשה בעצם הכלי וכיון שמיד כשזרק איבד הכלי את ערכו הכספי, כי הרי אף אחד לא יקנה כלי כזה, ולכן חייב הזורק ולא השובר בפועל, וזוהי הסברא הפשוטה שתוס' התכוונו. את שיטת הרא"ש בנושא מביא ומדייק קצות החושן בסימן שצ סק"א וז"ל: ,,אומנם מדברי הרא"ש נראה, דגם בזורק חץ אזלינן בתר מעיקרא. שכתב בפ' כיצד הרגל גבי התיוה ברה"ר והזיקה ברה"י חייב. וז"ל: ואע"ג דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר, אסיקנא לעיל כרבה דבתר מעיקרא אזלינן — הכא לא אזלינן בתר מעיקרא, אלא אחר המקום שנעשה בו הנזק, דגלי קרא ברגל ,,ובער בשדה אחר, והביעור היה בחצר הניזק. עכ"ל. ואי גימא לחלק בין זרק חץ לזרק כלי א"כ מאי קשיא ליה מדרבה, דהא התם התיוה ברה"ר דאינו אלא צרורות, והוי ליה זורק חץ. אלא ודאי דהרא"ש אינו מחלק בין זורק חץ לזורק כלי". עכ"ל הקצה"ה. כלומר הקצות מדייק מקושיית הרא"ש, שאם הרא"ש היה סובר שאזלינן בתר הסוף בזורק חץ, אז מה הוא מקשה מרבה שאומר בתר מעיקרא, על הדין של התיוה ברה"ר והזיקה ברה"י חייב, הרי ההתו הוא חץ ואזלינן אחר הסוף ולא בתר מעיקרא? אלא מקושייתו רואים שגם בחץ הוא סובר שאזלינן בתר מעיקרא.

א"כ נחזור לעניננו, יוצא במקרה שהתחילה לרדת למצב של רביצה על פכין קטנים זה כמו זרק חץ, ואם בא אחר ושברם לפני שהבהמה הספיקה להגיע אליהם ולשבור — יצא לפי התוס' שחייב ולפי הרא"ש אחראית הבהמה לנזק, ויהיה תלוי אם המקרה היה ברה"ר או ברה"ג או בחצר הבעלים, לפי השיטות השונות שביארנו לעיל.

אולם כל זה דוקא לפי מ"ד אורחיה לרבוץ על פכין קטנים — אז ודאי שאם התחילה לרדת למצב של רביצה אז בודאי היא תשבור את הכלים, אולם למ"ד לאו אורחיה, נראה שלא תהיה מחלוקת בין הרא"ש לתוס' במקרה זה. כיון שהרא"ש מחייב את הזורק חץ רק כאשר הכלי ודאי ישבר. (כי אחרת אין סברה שיתחייב הזורק כי הוא יטען אולי זה לא היה נשבר). ואילו פה לפי מ"ד לאו אורחיה, יתכן שתפסיק באמצע את ירידתה ברגע שתרגיש שיש שם כלים, ואז היא לא תרבוץ ולכן יודה הרא"ש שחייב השובר ולא הבהמה. א"כ זוהי אחת הגמ' הקיימות אם פוסקים אורחיה בקטנים או לא. שלמ"ד אורחיה תהיה מחלוקת בציור שלעיל בין הרא"ש לתוס' ולמ"ד לאו אורחיה לא תהיה מחלוקת.

ב. ברור בענין צורת התשלום של נזקי הבהמה כגון בפסין קטנים.
הגמ' בב"ק דף ו ע"ב מביאה את דברי המשנה, וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ. ואמרת שם הגמ' וז"ל: "ת"ר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", מיטב שדהו של נזק ומיטב כרמו של נזק, דברי רבי ישמעאל. ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית, וק"ו להקדש, ור' ישמעאל, אכל שמנה משלם שמנה, אכל כחושה משלם שמנה? וכו'. עכ"ל. ומסביר רש"י שם את המחלוקת וז"ל: "מיטב שדהו של נזק — שאם אכלה ערוגה בשדהו, שמין ערוגה משובחת של נזק, כמה יפה עכשיו עם פירותיה וכמה תהא יפה ללא פירותיה ונותן לו. לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית — של מוזק דשמין ערוגה של נזק לפי מה שהיא, ואם מוזק בא ליתן לו קרקע בדמי נזקו, נותן לו של נזק לפי מה שהיא, ואם מוזק בא ליתן לו קרקע בדמי נזקו, נותן לו מיטב שדותיו שווה אותן דמים. וקפריך רבי ישמעאל, אכל ערוגה שמנה — ודאי דין הוא דלשלם שמנה. אכל כחושה — מי משלם שמנה בתמיה". עכ"ל. כלומר בשיטתו של ר' ישמעאל מסביר רש"י, שמשלם תמיד בשווי ערוגה יפה שבשדותיו של נזק, ואת שיטתו של ר"ע מסביר רש"י, שאחרי קביעת גובה התשלום, בא הכתוב לגבות מן העידית של המזיק, אם המזיק רוצה לשלם בקרקעות. ועל זה שואלת הגמ' לר' ישמעאל, מדוע אם אכל כחושה משלם דמי ערוגה שמנה, הרי לא הזיק כזאת?

וזה לשון התוס' שם ד"ה "ורבי ישמעאל אכל שמנה" — פרוש בשלמא אכל שמנה משלם שמנה, אלא אכל כחושה אמאי משלם שמנה? אי נמי ה"פ: כיון דבשמנה אין משלם אלא שמנה, ולא קנסין ליה לשלם יותר ממה שהזיק, א"כ כשאכל כחושה, נמי לא לקנסיה לשלם יותר ממה שהזיק. וא"ת אמאי טעי בדברי ר' ישמעאל לומר, שאם אכל כחושה משלם שמנה יותר מדברי ר' עקיבא, דלמא ר"ע קאמר נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמנה שבשדותיו? וי"ל לפיכך טעה בדברי ר"י טפי, משום דקאמר ר"ע לא בא הכתוב אלא לגבות לניזוקין מן העידית, משמע ששמע מר"י שבה הכתוב לחייב יותר ממה שהזיק, כגון דאם אכל כחושה משלם שמנה". עכ"ל. כלומר היה קשה לתוס' מדוע טעינו בדברי ר' ישמעאל יותר מדברי ר"ע, אולי נאמר גם לר"ע שישלם עידית דמוזק והפשט הוא שישלם כשומת ערוגה טובה של מזיק.

וקשה על תוס' הרי ר"ע לא מתייחס (אפילו לשני הפשטים בגמ' שתוס' הביאו בתחילה) כלל לשומא כמה ישלם שזה ודאי כדמי הנזק בלבד, (ואם לא ידוע כמה היתה שווה ערוגה זו או הרי המוציא מחברו עליו הראיה) אלא מתייחס לצורת התשלום אחרי שנקבע גובהו, כלומר שישלם כסכום הנזק האמיתי, מאדמת עידית שלו אם רוצה לשלם בקרקע.

וכן מצאתי שמקשה המהר"ם שיה' בדומה לכך במקום וז"ל: "ובעיקר קושייתם נראה דלא קשיא מידי, דפשטא דברייתא משמע דר"י מפרש הפסוק באיכות התשלומים (כלומר גובה התשלום) שמשלם כאילו היתה שדה הניזק מיטב, אבל לא במהות התשלומים ויכל לשלם לו קרקע זיבורית, ור"ע אמר לא בא הכתוב לאיכות התשלומים אלא שתהיה הגביה מן העידית, ויתן לו עידית בפרעון כפי שעור נזקו, ולא אסיק אדעתיה דבניזק ובדמוזק פליגי — כיון דר"ע לא טיים מן העידית דמוזק, משמע דעיקר הפלוגתא אם יגבה מן העידית". עכ"ל. וכן התפארת שמואל משאיר קושיא זו בצע"ג. אולם אולי אפשר ליישב שתוס' מגיעים לפשט של רש"י על ר"ע, בדרך של שאלה

ותרוץ. כלומר השאלה היתה, אולי נעמיד שהפשט בדברי ר"ע — שמשלם ערוגת עידית של מזיק, כמו שברור לנו שלר"י משלם ערוגת עידית של נזק, קמ"ל בתרוץ — שבאמת משלם כנזק, והפשט עידית דמזיק בפרעון שאחר השומא של הנזק. והסיבה לטעות כבר תוס' מיישבים, מדוע טעינו דוקא לר"י.

ובדומה לכך ראיתי שמיישב המהר"ם במקום וז"ל: „וא"ת אמאי טעי טפי וכו' — ר"ל דלמא הכי קמפלגי, ר"י סבר אכל כחושה משלם שמנה שבשדותיו של נזק, ור"ע סבר אכל כחושה משלם שמנה שבשדותיו של מזיק. וי"ל — ולפי המסקנה דלא פליגי אלא בדניזק או בדמזיק שיימינן, יתיישב שפיר לישנא דלא בא וכו' דקאמר ר"ע משום דשמיעא ליה לר' ישמעאל, ולפעמים בעידית דניזק שיימינן ולפעמים בעידית דמזיק שיימינן, (כמבואר בגמ' לקמן) לכך קאמר ר"ע לא בא וכו' — ר"ל דבעידית דמזיק לחוד ולא בדניזק, והיינו דקאמר לגבות וכו' ר"ל מהאיך דקא גובין". עכ"ל. ודו"ק.

המשנה בגיטין דף מח ע"ב מביאה: „הניזקין שמין להם בעידית וכו' מפני תיקון העולם". ואומרת על זה הגמ': „מפני תיקון העולם? — דאורייתא היא דכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. אמר אביי — לא צריכא אלא לר' ישמעאל דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן, קמ"ל מפני תיקון העולם שיימינן בדמזיק". ואומרים שם התוס' וז"ל: „אמר אביי לא צריכא אלא לר' ישמעאל דאמר מדאורייתא בדניזק וכו' — הקשה ר"ת, דהכא משמע לאביי דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אי שיימינן בדניזק או בדמזיק, וכן תנא בהדיא לקמן. ובפ' הכונס (דף נט) מוקי אביי פלוגתייהו בנידון במשויר שבו. ונראה לפרש, דאע"ג דפליגי אי שיימינן בדניזק או בדמזיק, מ"מ משמע ליה לאביי דבנידון במשויר שבו נמי פליגי, מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב משמע מתוך תשובתו שכך רצה לומר לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא לענין עידית לבד בא הכתוב, ואי לא פליגי בנידון במשויר שבו אלא בעידית לחודיה, לא היה ר' ישמעאל מחמיר על המזיק בשום דבר טפי מר"ע, אלא אדרבה ר"ע דאמר בדמזיק שיימינן מחמיר טפי כמו שאפרש בסמוך. ולהכי טעי טפי במילתיה דר"י מדברי ר"ע, דקאמר ולר' ישמעאל אכל כחושה משלם שמנה דמתוך תשובתו של ר"ע משמע ששמע מר"י שבא הכתוב להחמיר על המזיק יותר ממה שהזיק כדפרשנו". עכ"ל.

כלומר התוס' מסבירים שהרי ר"ע בא להקל מאשר ר"י, משום שאומר „לא בא הכתוב אלא" משמע רק חלק מדברי הר"י, יוצא שהוא מקל. ואם נאמר שהמחלוקת היא רק אם שמין בדניזק או בדמזיק — יוצא שר"ע מחמיר; בעיקר אם נעמיד את מחלוקת ר"י ור"ע בציור שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק, לכן צריך לומר שחולקים גם בנידון במשויר שבו כאביי בפרק הכונס, שר' ישמעאל סובר שמשלם כמשוייר שבו, כלומר במחיר שהוא היה יכל לקבל בשביל ערוגתו השמנה בעת הקצירה שאז היא שווה יותר, ור"ע בא להקל בזה ואומר שמשלם בדיוק לפי הערך שהערוגה שווה עכשיו, כלומר כמה ישלמו בשביל קרקע עם ערוגה שאינה בשלה עדיין, בהפחתת הערך שגשאר לו לפליטה (והפחתת ערך הקרקע לכשעצמה) ואחרי קביעת הסכום — המזיק משלם מהעידית שלו. ומסיבה זו טעה יותר בדברי ר' ישמעאל יותר מדברי ר"ע, משום שר"ע בא להקל בנידון במשויר שבו, ואילו אנו לא ידענו במה הוא בא להקל, וחשבנו שחומרנו של ר"י ביחס לר"ע היא — שאם אכל כחושה ישלם שמנה, משא"כ לר"ע שחשבנו שישלם כערך הנזק האמיתי.

ולפי כל זה תתורץ לענ"ד קושייתו של המהר"ם שיף על התוס' בב"ק — שמכיון שר"ע חולק גם במשויר שבו, יוצא שהוא דן גם לגבי השומא של הנזק וא"כ זה

כבר לא פשטא דברייתא שר"ע מדבר בפרעון אלא יתכן גם לשומא ולכן שאלו התוס' בב"ק אולי נטעה גם בדבריו של ר"ע, ואם אכל כחושה משלם שמנה שבשדות המזיק, ומדוע טעו יותר בדברי ר"י. ואת הסברו של המהר"ם בשאלת התוס' בב"ק אומר הנצי"ב שא"א להעמיד בתוס' בגיטין — משום שהם הבינו שבהו"א לר"ע שישלם במשווייר שבו, והפרעון בעידית דמזיק — קמ"ל שלא שמים במשווייר שבו.

הירושלמי בגיטין בתחילת פרק ה' מביא את מחלוקת ר"ע ור"י בצורה אחרת וז"ל: „מיטב שדהו ומיטב כרמו של מזיק דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק. קשיא על דר"ע, ניזוק ואת אמר כן? אלא בית דין רואים אי זהו שדהו יפה לפני הניזוק ושומה לה כמוה". עכ"ל.

ומסביר קרבן העדה שם וז"ל: „גיטין ואת אמר כן — הרי הוא הניזק ואיך קאמרת שהוא ישלם ממיטב שדהו. איזה שדה יפה — כמו שדהו של הניזק שיימינן בה, וכמוה משלם". עכ"ל. כלומר הוא מסביר את שאלת הירושלמי — הרי הוא הניזק, ואיך אתה ר"ע אומר שהוא הניזק ישלם? אלא מתרצת הגמ' ששמים אליבא דר"ע שדה יפה כמו זו של הניזק ואותה משלם.

א"כ לפי דרך הירושלמי אפשר ליישב לענ"ד את קושית המהר"ם שיף על התוס' בב"ק — שבאמת למ"ד בדמזיק שיימינן הכוונה מיטב דמזיק שהמזיק משלם את המיטב שלו א"כ שוב זה לא פשטא דברייתא. אולם לטעות היינו יכולים רק אליבא דמ"ד דבניזק שיימינן, משום שאצלו הבנו דבר שלא יתכן, כלומר שהניזק ישלם מיטב משדהו, א"כ מעמידים בפשט אחר שאכל כחושה משלם שמנה, וזה הפשט שמינן שדה יפה של הניזק. ולפי הסברו של קרבן העדה אפשר גם להסביר מדוע לא טעה גם הירושלמי בדברי מ"ד דבניזק שיימינן שאם אכל כחושה ישלם שמנה — כי קרבן העדה מסביר שלוקחים שדה יפה כמו זו של הניזק, והכוונה שדה יפה כמו זו שהוזקה וכמוה משלם. א"כ לא שייך שנטעה ונאמר שאכל כחושה ישלם שמנה אלא משלם בדיוק כניזקו.

השטח מקובצת מביא את התוס' שאנן במקום, כדי ליישב את קושית התוס' אמאי טעי טפי וכו' וז"ל: „וי"ל דלרבי עקיבא אי סבר בדמזיק שיימינן דמי ניזק ותו לא, שפיר מתקיים המקרא. אבל לרבי ישמעאל אם תאמר בניזק פעמים שלא תתקיים המקרא — כשאין למזיק עידית כשל ניזק, שאינו מחויב לקנות כשאין לו, כדמוכח לקמן דאמר אין לו אלא זיבורית כולן גובין מן הזיבורית. לפיכך קאמר דקסבר ר' ישמעאל אם אכל כחושה ישלם שמנה. וא"ת לר"ע גמי, למאן דאמר גמי בשל עולם הן שמין, פעמים שלא תתקיים המקרא — כשאין למזיק עידית כשל עולם? וי"ל דמ"מ, לרבי ישמעאל שפירש במילתיה מיטב שדהו של ניזק פעמים שאין דבריו מתקיימים, אבל לרבי עקיבא אף על פי ששנה לפניו בברייתא מיטב שדהו של מזיק, אפי' יסבור בשל עולם שמין — מכל מקום מתקיימים דבריו. ועל כרחך איירי בכהאי גוונא דשל מזיק ושל עולם הן שווים". עכ"ל. כלומר הוא רצה ליישב את קושית התוס' שטעינו בדברי ר' ישמעאל יותר מדברי ר"ע, מכיון שלר' ישמעאל אם נעמיד שהפשט בדבריו שעידית דניזק הכוונה עידית דניזק בסוג התשלום בפרעון אחרי קביעת גובה התשלום לפי הניזק האמיתי, א"כ יתכן מציאות שלא יתמלא הפסוק האומר „מיטב שדהו" דניזק, כלומר אם אין למזיק עידית כשל ניזק והרי לקנות הוא לא צריך, משא"כ לר"ע שמשלם מיטב שלו, כלומר מה שיש לו — הכי הטוב, א"כ תמיד יתמלא הפסוק. וא"כ אומר התוס' שאנן יוצא שלר"י יתכן שלא יתמלא הפסוק וזה הרי לא יתכן. אלא גאלצים

להעמיד את ר"י בפשט אחר — שעידית של גיזק הכוונה שתמיד משלם כפי הערוגה היפה ביותר של גיזק, וא"כ סוג התשלום בפרעון כבר לא חשוב, וממילא יתמלא תמיד הפסוק גם לר"י, כי לפיו הרי יוצא העיקר הערכת הגזק לפי הערוגה היפה ביותר. ואילו לר"ע לא צריך להגיע לכך, כי אצלו נסביר שמיטב דמזיק בסוג התשלום בשעת הפרעון ולא מיטב בשומא של הגזק. לכן יוצא שטעי טפי בדר"י שישלם יותר מנזקו, ואילו לר"ע הרי השומא לפי הגזק האמיתי והמיטב בסוג הפרעון. אולם מקשה התוס' שאנץ הרי לר"ע יש גם ציור שלא יתמלא הפסוק, כגון למ"ד בשל עולם הן שמין ואין למזיק שדה כזו? ומתרחץ — שלר"י שאמר בפרוש מיטב שדהו של גיזק ודאי שקורה שלא יתמלא הפסוק, אולם ר"ע הרי לא אומר בפרוש מיטב דמזיק אצלנו, אע"פ שבברייתא לקמן הוא באמת אומר מיטב שדהו של מזיק, מ"מ אפילו יסבור בשל עולם הן שמין — תמיד יתמלא הפסוק, משום שעל כורחנו מדובר ששל מזיק ושל עולם הם שווים.

וקשה על התוס' שאנץ אם כל יסוד תרוצו הוא בזה שמכריח ללא הוכחה שמדובר בציור המקובל, כלומר ששל מזיק ושל עולם הן שווים — א"כ נכריח גם לר"י שמדובר שיש למזיק עידית כשל הגיזק, ועל זה מדבר הפסוק, ולא נצטרך לתרץ מקרים אחרים לר"י כמו שהתוס' שאנץ לא גזק לתרץ את המקרה שלא יתמלא הפסוק לר"ע. ועוד קשה על דבריו — הרי בתרוצו על שאלת התוס' הוא גאלץ להעמיד את ר"י שהכוונה עידית דניזק — מתייחס לשומא של הגזק ולא לפרעון ומדוע הוא שוב עכשיו חוזר לפשט שזה מתייחס לסוג הפרעון וממילא אולי לא יתקיים המקרא בין לר"י ובין לר"ע, והרי אם נעמיד כתררוצו על תוס' שמיטב בשומא לבד אז תמיד יתקיים המקרא. על קושיא זו יש לתרץ בדוחק — שתוס' שאנץ רצה לומר שאפילו אם נאמר הו"א שלר"י לא יתמלא הפסוק — לר"ע כן יתמלא, ואת זה הוא רצה להראות בתרוצו עכשיו. אולם גם א"א להעמיד שהכל בשומא, כי משמעות הסוגיא בשלו או בשל עולם הן שמין מדבר בסוג תשלום הפרעון ולא בשומא לקביעת ערך הגזק וצ"ע. ועל הקושיא הראשונה תרץ אחד מגדולי זמנינו תרוץ דחוק ביותר: שהפשט הוא, כיון שלא מתייחסים עכשיו לברייתא לקמן, ששם אומר ר"ע בפרוש מיטב דמזיק — משום שעכשיו דנים רק לפי הברייתא הראשונה, ואילו בברייתא הראשונה הוא לא פרש איזה עידית. וא"כ למ"ד בשל עולם הן שמין מתוך סתימת דברי ר"ע משמע שהוא מתכוון לעידית של עולם לפי הברייתא הראשונה, כי אחרת היה חולק בפרוש על ר"י. ולפ"ז הרי מסתבר בפשטות שברב הפעמים יש למזיק כמו שיש לעולם, וממילא יתמלא הפסוק. אולם לר"י אין כל הכרח להעמיד שיש למזיק קרקע כמו שלניזק שהוא צריך לפרוע, וא"כ יתכן שלפיו שיתמלא הפסוק — זה יהיה יותר רחוק. ודוחק.

אולם מהר"י כהן צדק בשיטה מקובצת במקום, מיישב ג"כ את קושיית התוס' בפשטות וז"ל: „וי"ל דס"ד דאי לר"ע נמי משלם שמנה של מזיק, א"כ הוי ליה להזכיר בהדיא מעידית דמזיק כיון דבהכי פליגי. ומדלא הזכיר מזיק — ס"ד דלר"ע נמי בדניזק שיימינו, וה"ק לא בא הכתוב אלא לגבות לבזקין מעידית של גיזק שאכלה, אבל לר"י ס"ד לפרש דשמין ערוגה חשובה של גיזק והיינו דקשיא אליביה אכל כחושה משלם שמנה. עכ"ל.

הרשב"א במקום מסביר את הגמ' כמו בפשט השני של תוס', וכן הוא מתרץ את קושיית התוס', וז"ל: „ור' ישמעאל, אכל שמנה משלם שמנה, כלומר ולא יותר דלא קנסינו ליה, אכל כחושה אמאי משלם שמנה דהיינו יותר ממה שהזיק? וא"ת ומאי

קשיא ליה טפי לר"י מלר"ע, דלר"ע נמי איכא למידק אכל כחושה משלם שמנה? הא ליתא דלא הזכיר מיטב. ועוד מדקאמר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית — משמע שר"ע להקל אתא ולומר דלא בא הכתוב להגבותו טפי ממה שהזיק, אלא שישלם דמי ההזק מן המיטב של מזיק. עכ"ל.

כלומר בתרוצו השני הוא רוצה להסביר שהמילים „לא בא הכתוב אלא“ משמע שר"ע בא למעט מהגביה שר' ישמעאל מגבה וא"כ זה כבר לא מיטב, וא"כ יוצא שצ"ל שהעידית לר"ע עולה על הפרעון ולא על השומא, כי אם זה על השומא אז היה צריך לשלם מיטב כר"י.

ואילו על תרוצו הראשון שאומר „הא ליתא דלא הזכיר מיטב“ קשה: א. הרי כן הזכיר מיטב בזה שאומר עידית. ב. הרי לקמן בברייתא אומר ר"ע בפרוש את המלה מיטב דמזיק. ג. אפילו אם לא הזכיר את המלה מיטב — איך זה מיישב את הקושיא.

את הקושיא יש ליישב: שהמלה עידית מובנה שונה מהמלה מיטב בכל אופן לגבי מחלוקת ר"י ור"ע, ור' ישמעאל שינה מהסגנון המקובל שהוא עידית ונוקט לשון מיטב, א"כ הוא בא ללמדנו שהוא דן על השומא ולא על סוג הפרעון, וא"כ לא שייך לטעות לגבי השומא אליבא דר"ע כי הרי הוא נשאר בסגנון של עידית. ואם נאמר ההפך שהמלה עידית באה להראות על השומא ומיטב על הפרעון — צ"ל שהמלה עידית מתייחסת לקרקע עצמה ומיטב מן הטוב, ומלה זו יכולה לשמש גם מן הטוב שהקרקע מגיבה כלומר ערוגה שמנה, וא"כ קשה לומר שהמלה עידית תתייחס לערוגה השמנה אלא לפרעון שפורעים בקרקע עצמה.

ולגבי הברייתא לקמן שר"ע אומר שם מיטב דמזיק — יש להדחק כמו לתוס' שאנץ שבמשמעות דבריהם נדחקים לומר שבהו"א לא מתייחסים לברייתא זו כלל. ולפי כל זה הסבר תרוץ הרשב"א בכללותו הוא א"כ — שכיון שלא הזכיר מיטב או לא שייך לומר שישלם יותר ממה שהזיק.

ולפי כל זה אם נעמיד בציוור של נזק — שבהמתו רבצה על פכין קטנים של הניזק ושברתם, א"כ אם נעמיד שהפשט מיטב שדהו ומיטב כרמו בין לר"ע בין לר"י — מדבר בשומא של הנזק לפי השיטות השונות שביארנו לעיל, א"כ גם יובן אצלנו שנאמר מיטב הפכין הקטנים של הניזק או של המזיק. אולם אם זה בפרעון ולא בשומא א"כ הרי מחלוקת ר"ע ור"י יכולה להיות רק לגבי שדות, כי לגבי התשלום של שוה כסף דנה הגמ' לקמן בסוגיות השונות בהתייחסות לשיטות שביארנו. אולם ברור שאין כל דין מיוחד שעל המזיק להשתדל לשלם במקום החפץ שהזיקה בהמתו — שישלם ויתן בדיוק את אותו החפץ, ובוודאי לא את המיטב מסוג החפצים האלה אפילו שיש לו למזיק אותם כאשר ביארנו באריכות לפי השיטות השונות ביחס להיזק בשדה.